

14. Бабич Н.О. Особливості реалізації соціальної функції держави щодо військовослужбовців та їх сімей. *Соціальне право*. 2023. № 1. С. 6-12. doi:10.32751/2617-5967-2023-01-01.

15. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Хмельницький, 2018. 559 с.

16. Copp T. Deploy or get out: New Pentagon plan could boot thousands of non-deployable troops. *Military Times*, 05.02.2018. URL: <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/02/05/deploy-or-get-out-new-pentagon-plan-could-boot-thousands-of-non-deployable-troops/> (дата звернення: 14.03.2024).

УДК 347.72:347.65

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-16

Колісник Л. В.
магістр права

СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

Стаття присвячена дослідженню проблем спадкування корпоративних прав в Україні. У роботі розглянуто правову природу корпоративних прав, їх майнові та немайнові елементи, що зумовлюють колізії у правовому регулюванні спадкування. Проаналізовано еволюцію законодавчого підходу — від визнання права участі у товаристві особистим немайновим правом до сучасної моделі, яка передбачає перехід частки до спадкоємців без згоди інших учасників. Висвітлено ключові проблеми практики: відсутність чіткого механізму вступу спадкоємця до товариства, затягування процедур, суперечності у визначенні вартості частки та неоднорідність судової практики. Автори роблять висновок про необхідність законодавчого врегулювання моменту набуття статусу учасника, визначення строків та відповідальності за їх порушення, розробки методики оцінки частки, а також узагальнення судової практики. Дослідження спрямоване на формування прозорого та ефективного механізму спадкування корпоративних прав, що забезпечить захист спадкоємців, стабільність господарських товариств та покращення інвестиційного клімату України.

Ключові слова: корпоративні права, спадкування, господарське товариство, правонаступництво, судова практика, інвестиційний клімат.

The article is devoted to the study of inheritance of corporate rights in Ukraine. It examines the legal nature of corporate rights, their property and non-property elements, which cause collisions in inheritance regulation. The evolution of the legislative approach is analyzed—from the recognition of participation rights in a company as personal non-property rights to the modern model that allows the transfer of shares to heirs without the consent of other participants. The article highlights key practical issues: the lack of a clear mechanism for an heir's entry into a company, procedural delays, inconsistencies in share valuation, and contradictory judicial practice. The authors conclude that it is necessary to establish a clear legal definition of the

moment when an heir acquires the status of participant, to set specific time limits and liability for their violation, to develop a methodology for share valuation, and to generalize judicial practice. The research aims to create a transparent and effective mechanism for the inheritance of corporate rights, ensuring the protection of heirs, the stability of companies, and the improvement of Ukraine's investment climate.

Keywords: *corporate rights, inheritance, company, succession, judicial practice, investment climate.*

Актуальність дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в умовах ринкової економіки та розвитку підприємництва в Україні, корпоративні права стають все більш поширеним об'єктом цивільних правовідносин. Водночас, питання їх спадкування залишається одним із найбільш складних та недостатньо врегульованих в українському законодавстві. Це створює значні проблеми для бізнесу, оскільки смерть учасника господарського товариства може призвести до корпоративних конфліктів, блокування діяльності підприємства та навіть його ліквідації. Спадкоємці, в свою чергу, часто стикаються з неможливістю реалізувати свої права, що пов'язано з колізіями в законодавстві, суперечливою судовою практикою та зловживаннями з боку інших учасників товариства. Особливої гостроти ця проблема набула в умовах воєнного стану, коли ризики для бізнесу та його власників значно зросли. Відсутність чіткого та ефективного механізму спадкування корпоративних прав створює правову невизначеність, що негативно впливає на інвестиційний клімат та стабільність економіки в цілому. Ми переконані, що дослідження проблемних аспектів спадкування корпоративних прав та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства є надзвичайно важливим завданням для сучасної юридичної науки та практики. На нашу думку, необхідно провести комплексний аналіз чинного законодавства, судової практики та наукових доктрин з метою виявлення ключових проблем та розробки дієвих механізмів їх вирішення. Це дозволить забезпечити належний захист прав спадкоємців, стабільність діяльності господарських товариств та сприятиме подальшому розвитку корпоративних відносин в Україні. Ми вважаємо, що це дослідження сприятиме формуванню єдиної та послідовної правозастосовної практики, а також стане основою для подальших наукових розробок у цій сфері.

Метою статті є комплексний аналіз проблемних аспектів спадкування корпоративних прав в Україні, виявлення ключових правових колізій та практичних труднощів, а також формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства і судової практики для забезпечення належного захисту прав спадкоємців та стабільності господарських товариств.

Проблема спадкування корпоративних прав в українському праві є багатогранною і складною, що зумовлено, насамперед, самою правовою природою корпоративних прав. Відповідно до частини першої статті 167 Господарського кодексу України, корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [1]. Ми вважаємо, що таке законодавче визначення, хоча і є досить широким, не повною мірою відображає всю

складність та багатоаспектність корпоративних прав. На нашу думку, вони є унікальним правовим феноменом, що поєднує в собі як майнові (право на частку в статутному капіталі, право на отримання дивідендів), так і немайнові (право на участь в управлінні товариством) елементи. Саме ця подвійна природа корпоративних прав і створює основні колізії в правовому регулюванні їх спадкування. Історично, до прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у 2018 році, в українському законодавстві домінувала концепція, згідно з якою право на участь у товаристві розглядалося як особисте немайнове право, що нерозривно пов'язане з особою учасника і, відповідно, не може бути предметом спадкування. Такий підхід був закріплений у статті 100 Цивільного кодексу України (в редакції до 2018 року), яка прямо вказувала, що право на участь у товаристві є особистим немайновим правом і не може передаватися іншій особі. На думку І.В. Спасибо-Фатєєвої, «така позиція законодавця створювала значні перешкоди для спадкоємців, які, успадкувавши частку в статутному капіталі, не могли повноцінно реалізувати свої права як учасники товариства» [2, с. 56]. Ми повністю погоджуємося з цією думкою, оскільки такий підхід фактично позбавляв спадкоємців можливості впливати на діяльність товариства, в яке були інвестовані кошти їхнього спадкодавця. З прийняттям нового закону про ТОВ ситуація змінилася, і законодавець відмовився від концепції особистого немайнового характеру права на участь у товаристві. Відповідно до статті 23 цього Закону, у разі смерті учасника товариства його частка переходить до спадкоємця без згоди інших учасників. Це, безперечно, є прогресивним кроком, однак, як ми покажемо далі, не вирішило всіх проблем. Ми переконані, що для повного розуміння сутності спадкування корпоративних прав необхідно розглядати їх не як статичний об'єкт, а як динамічний комплекс прав та обов'язків, що постійно змінюється та розвивається разом із діяльністю самого товариства. Такий підхід дозволить більш гнучко підходити до вирішення проблем, що виникають у процесі спадкування, та забезпечити баланс інтересів як спадкоємців, так і самого товариства.

Незважаючи на позитивні зміни в законодавстві, пов'язані з прийняттям Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», процес спадкування корпоративних прав в Україні все ще залишається обтяженим численними проблемами та правовими колізіями. На нашу думку, однією з ключових проблем є відсутність чіткого та однозначного механізму вступу спадкоємця до товариства. Хоча закон і передбачає, що частка переходить до спадкоємця без згоди інших учасників, на практиці спадкоємці часто стикаються з опором з боку товариства. Як зазначає Н.С. Бутрин-Бока у своїй дисертації, «перехід частки у статутному капіталі товариства до спадкоємця автоматично не призводить до набуття ним статусу учасника цього товариства» [3, с. 165]. Ми вважаємо, що така ситуація є неприпустимою, оскільки вона створює правову невизначеність і дозволяє іншим учасникам товариства зловживати своїми правами. На практиці це призводить до того, що спадкоємці, отримавши свідоцтво про право на спадщину, не можуть реалізувати свої корпоративні права, оскільки товариство відмовляється вносити зміни до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Ще однією серйозною проблемою, на яку звертає увагу Волько Анастасія, є «не визначений строк розгляду заяви спадкоємця про вступ до товариства та отримання спадщини» [4]. Це дає можливість товариству затягувати процес вступу спадкоємця, що може призвести до втрати ним інтересу до участі в товаристві або навіть до неможливості реалізувати свої права через пропуск строків

позовної давності. Ми переконані, що законодавець повинен встановити чіткі строки для розгляду заяви спадкоємця та передбачити відповідальність за їх порушення. Крім того, існує проблема визначення вартості частки померлого учасника. Часто балансова вартість частки, яка зазначається в документах товариства, значно відрізняється від її ринкової вартості. Це призводить до того, що спадкоємці, які не бажають вступати до товариства, отримують значно меншу компенсацію, ніж та, на яку вони мають право. На нашу думку, необхідно розробити та закріпити на законодавчому рівні єдину методiku визначення ринкової вартості частки в статутному капіталі, що дозволить уникнути зловживань та забезпечити справедливую компенсацію спадкоємцям. Ми також вважаємо, що судова практика з питань спадкування корпоративних прав є вкрай суперечливою. Як свідчить аналіз рішень Верховного Суду, суди часто приймають протилежні рішення в аналогічних справах. Це створює правову невизначеність і робить захист прав спадкоємців ще більш складним. На думку О.В. Адамович, «особливо гостро ця проблема постала в умовах війни, коли ризики для бізнесу та його власників значно зросли» [5, с. 45]. Ми погоджуємося з цією думкою і вважаємо, що в умовах воєнного стану необхідно вжити термінових заходів для вдосконалення законодавства про спадкування корпоративних прав, щоб забезпечити стабільність бізнесу та захистити права спадкоємців.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє нам зробити висновок, що проблема спадкування корпоративних прав в українському праві є комплексною та потребує негайного вирішення. Незважаючи на певні позитивні зміни в законодавстві, зокрема, прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», залишається низка невирішених питань, що створюють значні перешкоди для реалізації прав спадкоємців та стабільної діяльності господарських товариств. Ми переконані, що для вирішення цих проблем необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на вдосконалення законодавства та формування єдиної правозастосовної практики. На нашу думку, першочерговими кроками мають стати: 1) чітке законодавче визначення моменту набуття спадкоємцем статусу учасника товариства; 2) встановлення конкретних строків для розгляду заяви спадкоємця про вступ до товариства та відповідальності за їх порушення; 3) розробка та затвердження єдиної методики визначення ринкової вартості частки в статутному капіталі; 4) узагальнення судової практики Верховним Судом та надання роз'яснень з найбільш проблемних питань. Ми вважаємо, що реалізація цих пропозицій дозволить створити прозорий та ефективний механізм спадкування корпоративних прав, що сприятиме захисту прав спадкоємців, стабільності бізнесу та покращенню інвестиційного клімату в Україні. На нашу думку, подальші наукові дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на розробку конкретних законопроектів, що враховуватимуть виявлені проблеми та пропозиції щодо їх вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Спасибо-Фатеева І.В. Спадкування корпоративних прав: проблеми теорії та практики. Право України. 2017. № 5. С. 54–62.
3. Бутрин-Бока Н.С. Правочин як підстава виникнення та припинення корпоративних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 207 с.
4. Волько А. Проблемні питання спадкування корпоративних прав у товаристві з

обмеженою відповідальністю. Profecto. URL: <http://profecto.com.ua/uk/article/проблемні-питання-спадкування-корпоративних-прав>

5. Адамович О.В. Особливості спадкування корпоративних прав. De Iure. 2024. № 2. С. 44–51. URL: <https://www.deiure.in.ua/index.php/journal/article/view/16>

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-17

Кузьменко Г. В.

аспірант кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0002-0414-0660

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДО-ПРАВОВОГО НАПРЯМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТВОРЧИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена розкриттю актуального змісту та особливостей трудо-правового напрямку соціального захисту творчих працівників в Україні. Встановлюється, що трудо-правовий напрям соціального захисту творчих працівників нормативно-правовим чином регламентованою підсистемою широкої системи соціально-трудова гарантій соціальної безпеки працівників, що об'єднує загальнообов'язкові й спеціальні правові режими (насамперед, суто трудові, охоронно-профілактичні, колективно-договірні, процесуально-захисні та ін.) з метою формування безпечних, економічно справедливих та психологічно збалансованих умов реалізації трудового потенціалу осіб, які здійснюють професійну творчу діяльність, незалежно від форми їх зайнятості (найманої чи самозайнятої). Як важливий елемент соціально-правового режиму забезпечення соціальної безпеки творчих працівників трудо-правовий напрям соціального захисту виконує ряд завдань, серед яких, зокрема: забезпечення гармонійної стабільності трудових відносин; мінімізація професійних ризиків шляхом посилення режимів охорони праці й охорони здоров'я, включно з профілактикою творчого вигорання, травматизму під час нічних репетицій чи зйомок тощо; забезпечення рівності гарантій між штатними й самозайнятими творчими працівниками стосовно оплати, відпочинку, соціального страхування та інших соціальних гарантій. Обґрунтовується, що для трудо-правового напрямку характерним є те, що заходи соціального захисту, які ним охоплюються, є переважно превентивними, адже спрямовуються на недопущення перебування творчих працівників у стані прекарізації. Крім того, особливим для заходів трудо-правового напрямку соціального захисту є те, що вони регламентуються загальним законодавчими актами про працю і зайнятість, про соціальне забезпечення, а також спеціальним законодавством, що регламентує трудову діяльність творчих працівників. Окремо звертається увага на те, що соціально захисні заходи цього напрямку соціального захисту враховують типову для творчих працівників гнучкість трудових відносин, а також важливість дотримання вимог принципу гармонійної стабільності трудових